

УДК 347.73

Г.О. Чалая,
здобувач кафедри
адміністративного права та адміністративної діяльності
Донецького юридичного інституту МВС України

ПРОБЛЕМА ПОХОДЖЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Статтю присвячено дослідженню виникнення та становлення категорії “податкова звітність”; проводиться співставлення таких категорій, як “бухгалтерський облік” та “податковий облік”, “фінансова звітність” та “податкова звітність”.

Ключові слова: податковий обов’язок, податок, бухгалтерський облік, фінансова звітність, податковий облік, податкова звітність.

Статья посвящена рассмотрению возникновения и становления категории “налоговая отчетность”; проводится соотношение таких категорий, как “бухгалтерский учет” и “налоговый учет”, “финансовая отчетность” и “налоговая отчетность”.

Ключевые слова: налоговая обязанность, налог, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, налоговый учет, налоговая отчетность.

Paper is devoted to the consideration and establishment of the category of “tax accounts”, parity of such categories, as “book keeping” and “tax account”, as well as “financial reporting” and “tax reporting” is spent.

Keywords: tax duty, tax, book keeping, financial reporting, tax accounting, tax reporting.

З’ясування сутності обов’язку щодо податкової звітності передбачає вирішення низки питань, серед яких певне місце посідає аналіз понять “звітність”, “бухгалтерський облік та фінансова звітність”, “податковий облік”. Серед вчених-економістів традиційно усталилася думка, що звітність складається на підставі облікових даних, методологічно та організаційно є невід’ємним елементом системи бухгалтерського обліку й виступає завершальним етапом облікового процесу [1, с. 16; 2, с. 9; 3, с. 11; 4, с. 404; 5, с. 39].

Метою статті є дослідження походження податкової звітності з метою характеристики її як самостійного спеціалізованого виду публічної звітності податково зобов’язаних осіб. Цьому питанню у фінансово-правовій науці приділяють певну увагу у своїх роботах такі вчені як: М.П. Кучерявенко [6], А.О. Храбров [7], О.В. Кухарь [8], О.В. Мінаєва [9], Д.В. Піддубна [10].

У підґрунтя податкового обліку, як і податкової звітності, покладено бухгалтерський облік та фінансову звітність, які мають давню історію свого зародження й розвитку. Поява бухгалтерського обліку й відповідного відображення податкових операцій пов’язана з низкою передумов. Перші форми обліку (V–I ст. до н.е.) були пов’язані з узагальненням відомостей про натуральне майно, формалізацією обліку обігу товарів і грошей під час укладення торгівельних угод [11, с. 9–10]. За рахунок цього обліку фактично відбувалася тільки фіксація наявного стану майна та грошей, а про узагальнення таких відомостей з метою надання інформації досі не йшлося.

Необхідність звітності як форм, що являють фінансову спроможність бізнесу, можна простежити вже в економічних теоріях кінця XI–поч. XVIII ст. Початок систематизації уявлень про облік і необхідність складання звітів пов'язується із трактатом XI “Про рахунки й записи” книги “Сума арифметики, геометрії, вчення про пропорції й відносини” Луки Пачолі, який виділяє таку мету обліку як визначення результату, відомостей про стан фінансів як узагальнюючого підсумку стану справ особи, при цьому в якості одного з показників виділявся прибуток [12, с.].

Подальше становлення звітності можна пов'язати з відомим у Франції Законом про торгівельне право, який отримав назву “Кодекс Соварі” (1673 р.). На думку Жака Соварі, звітність відображає, по-перше, те, що отримав підприємець за рік, і, по-друге, чи не траплялися факти розкрадання його доходів працівниками [13, с. 20]. Таким чином, вже можна побачити виділення такої функції звітності як контрольної. На необхідність ведення простіших форм обліку платників податків та звітування перед государем звертає увагу в своєму Трактаті про податки та збори (1662 р.) В. Петті [14, с. 24].

Найбільшого розвитку питання обліку та звітності набули в XIX столітті. Саме в цей період формуються правила подання публічної звітності. О.М. Мінаєва, досліджуючи історичний генезис податкового обліку в системі бухгалтерського, виділяє три етапи його становлення [9, с. 37–41]:

– *перший етап* пов'язується з появою бухгалтерського балансу й подвійного запису. На початку XIX століття формується юридичний напрям обліку, в основу якого було покладено положення, що облік – це реєстрація прав та обов'язків власника, причому центром такої системи є рахунок капіталу [11, с. 13]. Саме в цей період облікова система та відповідні фінансові звіти юридично пов'язуються з реалізацією функції контролю за рухом коштів.

– *другий етап* у розвитку обліково-звітної системи пов'язаний із періодом другої половини XIX – поч. XX ст. Найбільшою вадою цього періоду є спроба формування бухгалтерського законодавства, складовою частиною якого був звіт про прибутки та збитки. Початок XIX ст. характеризується розвитком російської фінансової науки. Так, у 1810 році Державною Радою Росії була затверджена програма фінансових перетворень держави – знаменитий “план фінансів”, творцем якого виступив російський економіст і державний діяч М. Сперанський (1772–1839 р.р.). У 1818 році в Росії з'явилася перша велика праця в галузі оподаткування – “Досвід теорії податків”, автором якої виступив російський економіст М. Тургенєв (1789–1871 рр.). Соціальні й економічні зміни цього періоду мали далекосяжні наслідки, тому про нього говорять як про революційний. Розвиток промисловості вплинув як на бухгалтерський облік, так і на податковий. Проте останній розвивається в межах бухгалтерського. Концентрація праці і капіталу сприяла виникненню нових концепцій виробництва, власності й управління в контексті акціонерних компаній. Акціонерна форма організації спричинила появу адміністрації, яка періодично звітувала перед власниками. Сучасна епоха законодавства про компанії розпочалася із Закону “Про реєстрацію акціонерних товариств” (1844). Згідно з ним, більшість компаній могли бути легалізовані й без імператорської грамоти або спеціального акта парламенту. Натомість висувалася вимога належного ведення рахунків, складання та перевірки балансу, аудиторського звіту та розсилання роздрукованої копії балансу та аудиторського висновку акціонерам перед щорічними зборами, а також подання документів до архіву акціонерних компаній. Законодавча вимога проведення аудиторської перевірки, предметом якої виступала безпосередньо звітність підприємств, є важливою рисою

бухгалтерського права XIX століття. На той час складання звітності та подання її заінтересованим користувачам регулювалося Уставом про промисловий податок, який встановлював обов'язок підприємств щорічно публікувати в журналі "Вісник фінансів" підсумкові баланси та певні витяги з річних звітів. При цьому їх зміст законодавчо врегульовано не було. Окремі правила щодо їх складення встановлювалися Інструкцією "Про застосування Положення про промисловий податок" (1899), яка передбачала розробку форм звітності. Проте це питання не знайшло свого вирішення з огляду на неможливість на той час встановити уніфіковану форму звітності з огляду на різні індивідуальні особливості окремих підприємств, що не вміщувалися в жодні форми [15, с.75].

Таким чином, часом виникнення правил складання та подання публічної звітності можна вважати 1844 рік. На цьому етапі чітко окреслюється інформаційна та контрольна складова звітності. Тобто від початку завданням звітності є передання інформації тим, хто нею послуговується. До 1910 року О.К. Роццаховський спростував уявлення, яке склалося в Росії щодо неможливості та недоцільності структурування та уніфікації звітності, і запропонував типову форму балансу, у структурі якого чітко виділяв як прибутки звітного періоду, так і відповідні форми фінансової звітності, у межах яких виокремлювалася сума оподаткововуваного прибутку [15, с. 76].

– *третій етап* у розвитку облікових операцій відображає загальносвітову тенденцію у формуванні глобальної економіки в умовах конкуренції, що призводить як до перегляду змісту, так і складових бухгалтерського обліку та методології фінансової звітності. У таких умовах виникають передумови формування міжнародних стандартів, розвитку глобальної системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, у межах яких сформувалися податковий облік та податкова звітність [9, с. 37–41].

Об'єктивна необхідність виділення податкового обліку та податкової звітності як фінансово-правового явища зумовлена, з одного боку, складністю та фіскальною спрямованістю системи оподаткування, а з іншого, – специфікою сучасного етапу розвитку економіки, який вимагає формування інформаційних податкових баз, що не може бути вирішено тільки в межах системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Бухгалтерський та податковий обліки мають різні цілі. Перший покликаний надавати достовірну інформацію про фінансовий стан суб'єкта господарювання для зовнішніх та внутрішніх користувачів. Податковий облік ведеться з метою формування повної та достовірної інформації про порядок обліку господарських операцій, що були здійснені платником протягом звітного періоду, отримані об'єкти оподаткування, а також забезпечення інформацією зовнішніх користувачів (держави в особі уповноважених органів) для контролю за вірністю нарахування, повнотою та своєчасністю перерахування податків та зборів до відповідних бюджетів. Таким чином, податковий облік виконує фіскальні та регуляторні функції, тому між зазначеними системами обліку існують певні відмінності.

У деяких зарубіжних країнах бухгалтерський облік є основою для складання податкової звітності. Так, у Литві бухгалтерський облік має забезпечувати процес своєчасного та достовірного складання як податкової, так і статистичної звітності. У Франції, Німеччині, Бельгії діє податковий режим, при якому річна публічна фінансова звітність становить базу для оподаткування. У країнах ЄЕС система бухгалтерського обліку становить джерело складання декларації про прибуток [16, с. 33].

В Україні спостерігається певна різниця між зазначеними видами обліку. Термін "податковий облік" було введено Законом України "Про оподаткування

прибутку підприємств” [17], де п. 9 ст. 5 “Валові витрати” визначено випадки застосування окремих методів бухгалтерського обліку у податковому, а ст. 11 мала назву “Правила ведення податкового обліку”. При цьому узагальненого його визначення не містилося. Тобто поряд із бухгалтерським обліком було виокремлено податковий облік, покладений як в основу обліку об’єктів оподаткування, так і розрахунку бази оподаткування.

Серед вчених-фінансистів нерідко постає питання щодо співвідношення бухгалтерського та податкового обліку, доцільності та можливості визначення останнього як самостійного виду. А.О. Храбров, вважаючи, що дані бухгалтерського обліку виступають підґрунтям податкової звітності, пропонує прийняття спеціального Закону “Про податковий облік та податкову звітність” [7, с. 87]. У зв’язку з цим, доречно звернутися до позиції вчених, які податковий облік характеризують як бухгалтерський облік, що здійснюється з метою оподаткування, як систему збору, фіксації та обробки інформації, необхідної для правильного обчислення податкового обов’язку [9, с. 42; 8, с. 87; 10, с. 23; 18, 39].

Підтвердженням такого підходу є і законодавчий підхід. Так, відповідно до п. 2 ст. 3 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” бухгалтерський облік є обов’язковим видом обліку, який ведеться підприємством. Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку [19]. Як зазначає О.В. Піддубна, цією статтею законодавець надає бухгалтерському обліку статус головного [10, с. 23].

Із розвитком бухгалтерського та податкового обліку серед науковців поширюється думка про те, що ведення податкового обліку значно збільшує кількість елементів дублювання та витрат (на оформлення податкових накладних, визначення двох видів прибутку, облік відхилень оподаткованого прибутку від балансового та ін.). З огляду на це, неодноразово порушувалося питання про інтеграцію податкового обліку з бухгалтерським [20, с. 197; 10, с. 26; 21, с. 152]. Дійсно, на сучасному етапі простежується тенденція до зближення бухгалтерського та податкового обліку, про що свідчить, зокрема, Податковий кодекс України (далі – ПК України) (п. 44.1 ст. 44 ПК України; п. 138.2 ст. 138 ПК України; п. 139.1.9 ст. 139 ПК України) [22].

Проте, на наш погляд, доки існує об’єктивна необхідність диференціації видів обліку за періодичністю, предметною деталізацією, строковістю та обов’язковістю подання звітності до різних контролюючих суб’єктів, доти облік вимагатиме певної диференціації. Саме тому видається за можливе характеризувати податковий облік як одне з видових понять, що входить до поняття більш загального, яким виступає бухгалтерський облік. Вид як складник цілого, частково виражає його зміст і водночас вирізняється з-поміж інших частин конкретними носіями контрольних функцій (суб’єктами), об’єктами, методами здійснення контрольних дій. Мета, завдання, зміст, склад суб’єктів, об’єкт та інші елементи податкового обліку вужчі, ніж у бухгалтерського. Пояснюється це тим, що сферою здійснення податкового обліку виступає порядок ведення обліку доходів та витрат із метою обчислення та сплати податків, а також для податкового контролю [6, с. 294].

Нарахування і сплата будь-якого виду податку чи збору вимагають здійснення належним чином обліку й розрахунку, результати яких відображаються у відповідній формі податкової звітності, виходячи з даних якої можна охарактеризувати стан розрахунків з бюджетами за відповідними податками та зборами. У науковій літературі під загальним поняттям “звітність” дослідники розуміють систему узагальнюючих та взаємопов’язаних показників, яка подається

у вигляді різного типу таблиць, текстового матеріалу, за допомогою яких визначається фінансовий стан, результати діяльності підприємства тощо за певний період [1, с. 10; 2, с. 9; 3, с. 11; 4, с. 404; 5, с. 39–48]. Вона призначена для використання як зовнішніми (контролюючі органи, інвестори), так і внутрішніми користувачами, є джерелом різноманітної інформації. Мета складання будь-якої звітності – це надання необхідної інформації для прийняття рішення.

Визначення податкової звітності у законодавстві України не має однозначного тлумачення. Як нами вже зазначалося, на початку 90-х років ХХ ст. реалізація завдань щодо нарахування та сплати податків і зборів здійснювалася за допомогою ведення бухгалтерського обліку. На цьому етапі бухгалтерський облік, виконуючи розрахункові і облікові функції, практично повністю був покладений в основу кількісного визначення податкового обов'язку [9, с. 46]. Так, відповідно до ст. 9 Закону України “Про систему оподаткування”, до обов'язків платників податків та зборів належали: ведення бухгалтерського обліку, складання звітності про фінансово-господарську діяльність і забезпечення її збереження у строки, встановлені законами; подання до державних податкових органів та інших державних органів, відповідно до законів, декларацій, бухгалтерської звітності та інших документів і відомостей, пов'язаних із обчисленням і сплатою податків та зборів [23]. Тобто на рівні загального податкового закону не було чіткого визначення, що саме слід розуміти під податковою звітністю чи звітністю за податками і зборами.

У будь-якому разі на платника податку покладался обов'язок з подання податкових звітних документів у разі, якщо відповідним податковим законом на нього покладено обов'язок зі сплати податку. Так, наприклад, усі фізичні особи згідно зі ст. 1 Декрету Кабінету Міністрів України “Про прибутковий податок з громадян” зобов'язані були сплачувати прибутковий податок, причому обов'язок з податкової звітності таких осіб був закріплений ст. 12 цього нормативного акта, відповідно до якої громадяни, крім тих, які одержували доходи тільки за місцем основної роботи, зобов'язані до 1 березня наступного року надати до податкового органу за місцем проживання декларацію про суму сукупного доходу, отриманого як за основним, так і не за основним місцем роботи [24]. Відповідно до п.п. 11 п. 10 ст. 7 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” платники податку при отриманні доходів від виконання довгострокових договірних зобов'язань мали подавати податкові звіти щодо результатів діяльності виконавця такого контракту за наслідками кожного податкового періоду; відповідно до п. 4 ст. 16 платники зобов'язані подавати до податкового органу податкову декларацію про прибуток за звітний період [17]. У зв'язку з існуванням великої кількості податків та зборів, відсутністю єдиного систематизованого нормативно-правового акту, на той час Державною податковою службою України було затверджено значну кількість форм податкової звітності: податкову декларацію з податку на додану вартість [25]; податкову декларацію з податку на додану вартість (скорочену) [26]; розрахунок акцизного збору [27]; розрахунок суми податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів [28]; розрахунок збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду [29]; розрахунок плати за користування надрами для видобування нафти, конденсату, природного газу, підземних вод, ропи, мінеральних грязей та мулу [30]; зведений розрахунок суми земельного податку [31] та ін. Аналогічний підхід був характерним й для податкового законодавства РФ, де ст. 11 Закону РФ “Про основи податкової системи в Російській Федерації” серед обов'язків платників податків закріплювала обов'язок щодо ведення бухгалтерського

обліку, складання звітів про фінансово-господарську діяльність, забезпечення їх збереження не менше п'яти років [32]. Навряд чи таке положення можна було вважати однозначно вірним. Фактично на законодавчому рівні не було чіткого розмежування між видами звітності, яку зобов'язані були подавати платники податків.

На підставі викладеного вище можна дійти висновку, що основним завданням фінансової звітності є формування повної та достовірної інформації про господарські процеси й результати діяльності суб'єкта, яка складається на підставі даних бухгалтерського обліку. Ця інформація є не тільки обліковою для самого підприємства, але й безумовно необхідною для інших її користувачів – підприємств, банків, контролюючих органів. Проте даних фінансової звітності недостатньо для визначення податкового зобов'язання такого суб'єкта. Як нами вже зазначалося вище, це зумовлено різною метою бухгалтерського та податкового обліку, призначення якого є трохи вужчим. Із позицій останнього важливо визначити розмір суми, що надходить до бюджетів у формі податку чи збору. У зв'язку з цим, постає необхідність подання до податкових органів іншого виду публічної звітності – податкової, для якої вже характерні зовсім інші правила процедури складання, подання й яка носить спеціалізований характер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звітність підприємств : навчальний посібник / За ред. Ф.Ф. Бутинця, Н.А. Остапюк. – Житомир : ЖДТУ, 2005. – 428 с.
2. *Лень В.С.* Звітність підприємства : підручник / В.С. Лень, В.В. Гливенко. – К. : Каравела, 2010. – 672 с.
3. *Верига Ю.А.* Звітність підприємств : навчальний посібник / Ю.А. Верига, І.Д. Ватуля, З.М. Левченко. – К. : ЦУЛ, 2008. – 776 с.
4. *Білуха М.Т.* Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М.Т. Білуха. – К. : Київський державний торговельно-економічний ун-т, 2000. – 692 с.
5. *Сук Л.* Організація складання та подання звітності / Л. Сук, П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. – № 24. – 2006. – С. 39–48.
6. *Кучерявенко М.П.* Податкові процедури: правова природа і класифікація : монографія / М.П. Кучерявенко. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. – 460 с.
7. *Храбров А.О.* Правове регулювання виникнення, зміни та припинення податкового зобов'язку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / А.О. Храбров. – Х., 2004. – 198 с.
8. *Кухар О.В.* Співвідношення принципів консолідації та індивідуалізації при виконанні податкового зобов'язку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.В. Кухар. – Харків, 2006. – 208 с.
9. *Мінаєва О.М.* Правове регулювання податкового обліку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.М. Мінаєва. – Харків, 2007. – 201 с.
10. *Піддубна Д.В.* Правове регулювання обліку платників податків як елемент податкової діяльності держави : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Д.В. Піддубна. – К., 2008. – 201 с.
11. *Дмитренко Т.М.* Правовая бухгалтерия : учебник / Т.М. Дмитренко, Г.В. Дашков, М.Н. Гуков ; под ред. С.Г. Чаадаева. – М. : Молодая гвардия МПЮА, 2001. – 432 с.
12. *Пачоли Лука.* Трактат о счетах и записях /Л. Пачоли ; под ред. Я Соколова. – М. : “Финансы и статистика”, 1983. – 368 с.
13. *Обербринкманн Ф.* Современное понимание бухгалтерского баланса : монография. / Ф. Обербринкманн ; под ред. проф. Я.В. Соколова ; пер. с нем. – М. : “Финансы и статистика”, 2003. – 416 с.
14. *Пети В.* Антология экономической классики / В. Пети, А. Смит, Д. Риккардо ; предисл. И.А. Столярова. – М. : МП “ЭКОНОВ”, “КЛЮЧ”, 1993. – 475 с.
15. *Ковалев В.В.* Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / В.В. Ковалев. – М. : “Финансы и статистика”, 1995. – 432 с.
16. *Бідюк О.О.* Облік і звітність в оподаткуванні : навч. посіб. / О.О. Бідюк, Є.Ю. Шара. – К. : ЦУЛ, 2012. – 495 с.
17. Про оподаткування прибутку підприємств : Закон України від 28.12. 94 № 334 // ВВР. – 1995. – № 4. – Ст. 28.

18. *Чернелевський Л.М.* Податковий облік і контроль : навчальний посібник / Л.М. Чернелевський, Т.Ю. Редзюк. – К. : Пектораль, 2004. – 328 с.
19. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність : Закон України від 16.07.99 № 996 // ВВР. – 1999. – № 40. – Ст. 365.
20. *Кучер А.Г.* Проблемы сближения бухгалтерского и налогового учета / А.Г. Кучер // Учет и контроль в деятельности предприятия: современные проблемы : Материалы IV региональной студенческой научной конференции; Донецкий национальный технический университет – Д., 2003. – С. 197–198.
21. Налоговое право : учебник / под ред. С.Г. Пепеляева. – М. : Юристъ, 2004. – 591 с.
22. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.10 р. № 2755 // Голос України. – 2010. – № 229–230.
23. Про систему оподаткування : Закон України від 25.06.91 р. № 1251 // ВВР. – 1991. – № 39. – Ст. 510.
24. Про прибутковий податок з громадян : Декрет КМУ від 26.12.92. р. № 13-92 // ВВР. – 1999. – № 4. – Ст. 35.
25. Про затвердження форми податкової декларації та порядку її заповнення і надання : Наказ ДПАУ від 30.05.97 р. № 166 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0548225-10>.
26. Про внесення змін до податкової звітності по податку на додану вартість : Наказ ДПАУ від 23.10.98 р. № 499 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0548225-10>.
27. Про затвердження Положення про порядок нарахування, терміни сплати і податкову звітність з акцизного збору та змін до наказів ДПАУ України : Наказ ДПАУ від 19.03.01 р. № 111 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0548225-10>.
28. Про затвердження форм Розрахунку суми податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів : Наказ ДПАУ від 17.09.01 р. № 373 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0548225-10>.
29. Про затвердження Інструкції про механізм справляння збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду : Наказ Держкомлісгоспу, Мінфіну, Мінекономіки, Мінекобезпеки, ДПАУ від 15.10.99 р. № 91/241/129/236/565 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0548225-10>.
30. Про затвердження Методики розрахунку платежів за користування надрами для видобування урану, сировини ювелірної (дорогоцінне каміння), крім бурштину, ювелірно-виробної (напівдорогоцінне каміння), виробної (виробне каміння) та облицьовувальних матеріалів і внесення змін до Інструкції про порядок обчислення та справляння платежів за користування надрами для видобування корисних копалин : Наказ Мінекобезпеки, Мінпраці, ДПАУ, Держкомгеології від 30.12.97 р. № 207//51/157 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0548225-10>.
31. Про затвердження форм Зведеного розрахунку сум земельного податку, Довідки до уточненого Розрахунку та Порядку їх подання до органу державної податкової служби : Наказ ДПАУ від 26.10.01 р. № 434 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0548225-10>.
32. Про основы налоговой системы в Российской Федерации : Закон РФ от 27.12.91 г. // Свод Законов Российской Федерации. – 1992. – № 1. – Ст. 196 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uapravo.net/data/base59/ukr59202.htm>; www.spininform.ru.

Отримано 22.10.2013

УДК 33:351.746

О.О. Шевчук,
кандидат юридичних наук

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА КРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

У статті розглянуто питання щодо проблем та шляхів подолання економічної безпеки країни.

Ключові слова: економічна безпека, національна безпека, зовнішньоекономічна політика.

В данной статье рассматриваются вопросы относительно проблем и путей преодоления экономической безопасности страны.

Ключевые слова: экономическая безопасность, национальная безопасность, внешнеэкономическая политика.

Several issues are examined in relation to the problems and ways of the overcoming of an economic security of country.

Keywords: economic security, national safety, external economic politics.

Економічна безпека вже традиційно має статус найвищого пріоритету в державній політиці. Поняття економічної безпеки набуває виняткового значення як аргумент прийняття політичних рішень: наука про економічну безпеку забезпечує формування відповідної політики щодо забезпечення економічної безпеки держави чи суб'єктів нижчих організаційних рівнів. Система забезпечення економічної безпеки передбачає здійснення постійного моніторингу соціально-економічних процесів з точки зору їхнього впливу на стан економічної безпеки, оцінку з цих позицій стратегічних програм, нормативно-правових актів, а також аналіз ефективності поточних рішень у сфері економічної політики.

Україна є державою, яка межує з 7 країнами. Це означає те, що важливим є визначення ступеня залежності основних засобів забезпечення економічної безпеки України від специфіки здійснення зовнішньоекономічної політики та транскордонного співробітництва з цими країнами.

На цьому етапі відносини між країнами-сусідами є специфічними, позаяк їх можна розділити на два основні напрями реалізації:

1) співробітництво, яке відбувається на кордоні України із країнами-членами ЄС;

2) співробітництво в пострадянському прикордонні з колишніми радянськими республіками;

Економічна безпека є однією з найважливіших складових національної безпеки, відображаючи причинно-наслідковий зв'язок між економічною міццю країни, її військово-економічним потенціалом та національною безпекою [4].

У науковій літературі є багато поглядів на визначення поняття "економічна безпека держави". Визначення вітчизняних та зарубіжних фахівців вирізняються розмаїттям підходів і суттєво різняться за змістом [1].

Існує багато визначень поняття економічної безпеки держави. Зокрема, під економічною безпекою держави розуміють стан захищеності економіки, коли сукупність державних і суспільних гарантій забезпечує сталий розвиток, захист